

Newsletter-ul este elaborat în baza emisiunii radiofonice din 18 martie 2017, realizate de Asociația pentru Politică Externă (APE) în comun cu Friedrich-Ebert-Stiftung (FES). Emisiunea este difuzată de postul de Radio Moldova, partenerul media al proiectului. Emisiunea radio și Newsletter-ul sunt parte a proiectului FES și APE „Dialoguri de politică externă”. Conținutul poate fi preluat liber cu menționarea sursei.

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • MARTIE 2017 • NR.2 (132)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Materialele sunt realizate de Lina Grâu – expert pe politică externă și relații internaționale, coordonator de programe APE.

TEMELE EDIȚIEI:

- 1.** Ambasadorul României la Chișinău, **Daniel Ioniță**: Asistența României se adresează tuturor cetățenilor Republicii Moldova, nu unor partide sau politicieni.
- 2.** Ambasadorul Ucrainei la Chișinău, **Ivan Gnatșin**: Ucraina este un bun vecin și prieten al Republicii Moldova.
- 3.** Analistul politic **Mihai Popșoi**: Declarațiile președintelui Dodon creează o atmosferă mai puțin plăcută în relațiile diplomatice cu vecinii.

Ultima perioadă a fost marcată de o serie de evenimente importante pentru Republica Moldova.

Președintele Parlamentului, Andrian Candu, și premierul Pavel Filip i-au înmănat ambasadorului rus o notă privind ceea ce au numit „hărțuirea” oficialilor moldoveni de către Federația Rusă. Potrivit notei, cel puțin 25 de oficialii moldoveni ar fi fost „umiliți” în ultimele luni la intrarea în Federația Rusă, iar o instituție rusă a încercat să pună sub „monitorizare internațională” mai mulți politicieni moldoveni, inclusiv deputați. Filip și Candu au mai spus că aceste presupuse abuzuri rusești s-ar fi înțetit după ce Chișinăul a cerut cooperarea Moscovei în investigarea spălării prin sistemul bancar moldovenesc a 22 miliarde de dolari provenienți din Rusia.

Ministerul de Externe al Rusiei a spus că nota moldoveană „ridică semne de întrebare”. „Va trebui să evaluăm toate faptele înainte să discutăm serios această chestiune”, a declarat adjunctul ministrului rus de externe, Grigori Karasin. Acesta nu și-a contramandat însă vizita la Chișinău și Tiraspol din 13 și 14 martie.

Președintele Igor Dodon a fost primit din nou la Kremlin, pe 17 martie, la exact două luni după ce s-a întâlnit pentru prima dată după intrarea în funcție cu liderul rus Vladimir Putin. Un comunicat al președinției moldovene spune că Dodon a cerut ca mai multor categorii de imigranți moldoveni să li se ierte încălcarea regimului de sedere în Rusia și ca mai multe produse moldovene să fie permise din nou pe piața rusă. Agențiile ruse de presă relatează că la un forum de afaceri moldo-rus președintele Igor Dodon i-a îndemnat pe oamenii de afaceri ruși să investească în Moldova pentru că astfel pot câpăta cetățenia țării, iar cu pașapoartele moldovenești pot călători în Europa fără viză.

Partidul Democrat a înregistrat în Parlament proiectul de lege privind schimbarea sistemului electoral în unul uninominal, dar președintele Parlamentului, Andrian Candu, a asigurat că proiectul nu va fi supus unui vot decât după ce este dezbătut public și primește avizul Comisiei de la Veneția.

Guvernele României și Republicii Moldova vor tine o sedință comună la 23 martie, la Piatra Neamț. Știrea vine după ce premierul Pavel Filip a mulțumit la o întâlnire cu ambasadorul României, Daniel Ioniță, pentru asistența financiară acordată de București Chișinăului. România a eliberat pe 27 februarie o nouă tranșă de 50 milioane euro, dintr-un credit pentru Moldova de 150 milioane euro.

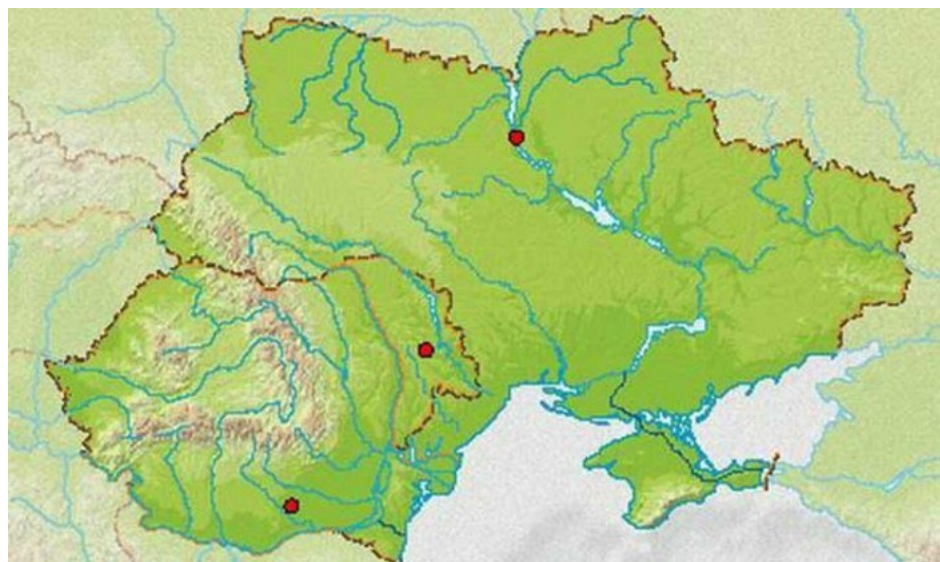

Punctul de control comun al frontierei de la Cuciurgan va fi amplasat pe teritoriul Ucrainei și ar urma să-și înceapă activitatea până la finele anului, a anunțat vicepremierul Gheorghe Bălan. Posturi similare ar urma să fie înființate și la alte puncte de trecere a frontierei moldo-ucrainene pe segmentul transnistrean. Înființarea controlului comun la Cuciurgan a fost unul din principalele subiecte discutate la Tiraspol cu viceministrul rus de externe Grigori Karasin, iar administrația separatistă de la Tiraspol a cerut Rusiei sprijin pentru a împiedica crearea acestui post vamal.

A fost dat publicității un raport al Comisiei Europene despre progresele Republicii Moldova în aplicarea Acordului de Asocierie cu UE, în perioada de la alegerea din toamna anului 2014 până în prezent. Raportul vorbește despre corupția larg răspândită, dar și despre demararea unor „reforme cruciale” pentru stabilizarea economică după masiva fraudă bancară. Este deplăns faptul că acei care au comis fraude nu au fost aduși în fața justiției. „Republica Moldova a adoptat o serie de reforme, dar trebuie să facă mai mult pentru a-și îndeplini angajamentele pe care și le-a asumat prin Acordul de Asocierie cu UE”. „Faptul că interesele economice se concentrează în mâinile unui număr mai mic de persoane generează riscul ca politicile publice să fie influențate de aceste persoane”, se mai arată în document. Se precizează că perioada respectivă UE a oferit Republicii Moldova asistență financiară de 310 milioane euro. În ceea ce privește comerțul, raportul spune că UE și-a consolidat poziția de principal partener comercial unde Republica Moldova livrează 63 la sută din exporturile sale”.

Relațiile Republicii Moldova cu vecinii – România și Ucraina

Daniel Ioniță: Asistența României se adresează tuturor cetățenilor Republicii Moldova, nu unor partide sau politicieni

Ambasadorul României la Chișinău, Daniel Ioniță, spune că România a fost și rămâne un susținător activ al Republicii Moldova, că asistența pe care o oferă este destinată în primul rând oamenilor de rând și că perspectiva europeană este singura care poate aduce bunăstare, stabilitate, prosperitate și un viitor strălucit pentru cetățenii Republicii Moldova.

■ **Lina Grău:** Domnule ambasador, Republica Moldova are doar doi vecini. Cu ambii a avut și perioade mai favorabile, și perioade mai puțin favorabile, mai tensionate. Din punctul dumneavoastră de vedere, care ar fi o radiografie a relațiilor dintre Chișinău și București în acest moment?

■ **Daniel Ioniță:** Avem relații foarte bune la nivel guvernamental, la nivel parlamentar. Aș aminti faptul că recent Guvernul României a eliberat cea de-a doua tranșă din acordul de împrumut – de 150 de milioane de euro. Cea de-a doua tranșă în valoare de 50 de milioane de euro, deci, mai mult de un miliard de lei moldovenești, a ajuns recent la Chișinău. Gestul Guvernului României trebuie citit inclusiv în cheia în care dorește să susțină parcursul reformelor Republicii Moldova, vrem să susținem Bugetul de stat pentru că prin bugetul de stat banii respectivi vor ajunge la toți cetățenii Republicii Moldova. Este doar un exemplu foarte recent.

Însă și în alte domenii relațiile dintre România și Republica Moldova sunt unele speciale, care sunt cadrate de o comuniune de limbă, de istorie, de cultură, de tradiții. Și, cred eu, indiferent de coloratura politică sau de nuanțele, sau tonurile, sau accentele diverșilor lideri politici, la nivel practic, la nivel funcțional lucrurile în continuare vor merge foarte bine.

■ **Lina Grău:** Ați amintit despre acest credit. Pe parcursul anilor România a fost unul dintre cei mai mari donatori pentru Republica Moldova, dacă e să luăm și bursele acordate din 1990, și asistența pentru renovarea grădinițelor, și multe alte credite care se dau pe linia Ministerului de Externe și a Departamentului pentru Românii de Pretutindeni. În special, în legătură cu acest ultim credit, s-a speculat, inclusiv

în spațiul public, faptul că România, acordând această tranșă de credit și cea precedentă, ar susține, într-un fel, guvernarea controlată de oligarhul Vlad Plahotniuc.

■ **Daniel Ioniță:** Sunt mai multe întrebări, de fapt, în acest comentariu al Dumneavoastră și o să încerc să le abordez pe toate.

Într-adevăr, asistența oferită de România pentru Republica Moldova este una consistentă și acoperă mai multe paliere de înțelegere. Este vorba, pe de o parte, de acest acord de împrumut rambursabil, dar avem totodată și un acord de împrumut nerambursabil în valoare de 100 de milioane euro din care până acum a fost cheltuită o parte importantă de bani pentru renovarea grădinițelor, pentru proiecte de asistență umanitară în diverse localități afectate de calamități naturale și așa mai departe.

Avem, totodată, programul important în domeniul educației – bursele, dar nu numai bursele, ci și microbuzele donate cu generozitate de Guvernul României pentru a transporta copiii și studenții din Republica Moldova la școli. Și acest program referitor la microbuze va avea o continuare imediată, inclusiv în următoarele câteva luni pentru că avem în pregătire o altă licitație prin care alte 100 de microbuze vor ajunge în Republica Moldova.

La toate acestea se adaugă proiectele pe care le-am derulat prin diverse programe de asistență pentru dezvoltare, avem în curs de finalizare niște proiecte culturale importante – renovarea unor obiective culturale, credem noi fanion, pentru ceea ce înseamnă instituțiile de cultură din Republica Moldova. Sunt două obiective la Chișinău – Muzeul Național de Artă, care a fost finalizat, și Sala cu Orgă,

care, de asemenea, este în curs de definitivare, și un obiectiv la Cahul – Teatrul de Stat din Cahul, care, practic, este ridicat aproape de la zero.

Sunt și proiectele derulate cu o susținere din partea Departamentului, acum transformat în Ministerul Relațiilor cu Români de Pretutindeni, și sunt programele de twinning care vizează operarea directă între diverse localități. Sunt programe de înfrățire dintre diverse localități din România și din Republica Moldova.

Pe parcursul anilor, România a fost un susținător activ și un promotor al ideii de liberă circulație în UE pentru cetățenii Republicii Moldova.

Per ansamblu, să știți că probabil nu există un singur domeniu în care să nu avem un exemplu de cooperare, un exemplu de bune practici, acorduri aflate în curs de implementare sau proiecte care urmează să fie derulate.

Deci, foarte pe scurt, asistența noastră în Republica Moldova este una consistentă și dorim ca de această asistență să beneficieze toți cetățenii Republicii Moldova, indiferent de limba pe care o vorbesc, indiferent de etnia cu care se identifică, indiferent de locul în care își duc traiul.

Revenind la partea cealaltă a întrebării Dvs., să ne aducem aminte că prima tranșă din acordul de împrumut de 150 milioane euro a fost eliberată de Guvernul României în luna august a anului trecut doar după ce au fost îndeplinite o serie de măsuri care vizau repunerea Republicii Moldova pe un parcurs credibil de reformă care să țină cont atât de obiectivele auto-asumate de Guvernul și de Parlamentul de la Chișinău, cât și de necesitatea îndeplinirii unor criterii pe baza cărora să fim siguri că lucrurile în Republica

Moldova se vor îndrepta pe un parcurs credibil și unul verificabil pro-european.

Deci, prima tranșă a fost eliberată doar după ce aceste măsuri au fost îndeplinite, ultima dintre ele fiind încheierea unui acord la nivel tehnic cu FMI-ul. De atunci înapoi am constatat că procesele de reformă de la Chișinău au continuat, iar autoritățile își îndeplinesc obligațiile auto-asumate într-o manieră responsabilă.

Sigur că, uneori, poate ne dorim ca unele reforme să parcurgă mai rapid anumite etape, tocmai pentru a putea fi simțite cu adevărat și de către cei cărora li se adresează – toți cetățenii Republicii Moldova. Însă trebuie să ținem cont că această asistență a României nu a fost alocată unui partid sau unui Guvern anume, ci a fost alocată Republicii Moldova și cetățenilor Republicii Moldova. Și prin acordul respectiv, prin tranșa a doua de împrumut, dorim să contribuim la bunăstarea tuturor cetățenilor Republicii Moldova.

Deci, nu aș lega acordul respectiv de numele unui politician sau al unor politicieni anume, ci, mai degrabă, de niște procese de reforme atât de necesare.

■ **Lina Grău:** Domnule ambasador, în ceea ce privește cooperarea energetică, România pentru Republica Moldova este, și din acest punct de vedere, o poartă către Uniunea Europeană. Gazoductul Iași-Ungheni a fost construit, s-au investit niște bani, dar gazele nu vin. Ce se întâmplă de fapt și care este soarta celorlalte proiecte energetice care au fost în discuție la un moment dat, inclusiv liniile de curent electric?

■ **Daniel Ioniță:** Totuși, gazul, pe gazoductul Iași-Ungheni, circulă, dar, evident, parametrii nu răspund pe

deplin așteptărilor noastre. Pentru ca acel gazoduct să fie cu adevărat eficient în ceea ce privește asigurarea securității energetice a Republicii Moldova, este necesară o extensie a acelui gazoduct, pe tronsonul Ungheni-Chișinău. Și îmi face plăcerea să vă declar faptul că se lucrează la proiectul tehnic al acestui gazoduct, va fi în perioada următoare, probabil, finalizat acest proiect, urmând să se treacă la etapa următoare, care înseamnă construcția fizică a acestui gazoduct.

Noi ne dorim ca în următorii doi ani de zile să avem vești bune și în acest domeniu. Pentru că, pe de o parte, este nevoie ca Republica Moldova să poată beneficia și de o alternativă la sursa actuală de energie electrică și, de ce nu, să poată beneficia astfel de prețuri mai bune care se vor regăsi și în buzunarul fiecărui cetățean.

Lucrăm totodată și la extinderea proiectelor de interconexiune pe linii electrice. Au fost definitive studii de fezabilitate și se lucrează, din câte știu eu, inclusiv la etapele următoare, prin care și această interconectare pe linii electrice să poată fi posibilă. E o formulă despre care se discută, vizează o interconexiune pe linii electrice aeriene în sud, printr-o conectare asincronă. Asta presupune inclusiv construcția unei stații de transformare back-to-back.

Deci, formulele tehnice există, dorința din partea noastră, de asemenea, există, cum de altfel există și dorința din partea autorităților de la Chișinău. Personal sunt convins că și în acest dosar vom înregistra în etapa următoare evoluții pozitive și, totodată, finalizarea acestor proiecte poate fi făcută atât cu granturi din partea Uniunii Europene, cât și prin acorduri de împrumut din partea BERD-ului și, de ce nu, și din alte surse de finanțare.

■ **Lina Grău:** În ceea ce privește aspectul de securitate, sunt două lucruri la care aș vrea să ne referim. În primul rând, reglementarea transnistreană. În ultimul timp s-au activizat discuțiile pe această dimensiune, România are nevoie de stabilitate la frontierele sale. Cum vedeți Dvs. evoluțiile pe acest segment în perioada următoare și dacă credeți că vom asista la un progres spectaculos în acest domeniu?

■ **Daniel Ioniță:** După cum cunoașteți, România nu este parte intrinsecă a formatului de negociere 5+2, însă prin intermediul apartenenței noastre la Uniunea Europeană, dar și la OSCE, urmărim cu mare atenție inclusiv evoluția acestor discuții. Evident că România este unul dintre susținătorii fermi și vocali ai unei soluții negociate, o soluție politică, o soluție diplomatică la acest conflict care să țină cont de suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova și să fie rezultatul unor negocieri directe între părți. Deci, să fie o soluție care să fie asumată deplin de către toți.

■ **Lina Grău:** Un alt aspect pe care vroiam să-l abordăm este colaborarea cu NATO. Știm că în curând se va deschide la Chișinău un oficiu de legătură NATO. Au fost voci din zona puterii, din zona Președinției în mod special, care au zis că este o provocare la adresa securității în Republica Moldova și nu ar fi un lucru tocmai pozitiv. Din experiența României, este sau nu colaborarea cu NATO un aspect pozitiv?

■ **Daniel Ioniță:** Absolut. Aici nu am nicio emoție. Dacă mă întrebați de experiența României, răspunsul este unul singur – da, apartenența noastră și integrarea noastră în NATO a adus României mai multă securitate, mai multă stabilitate, a adus României perspectiva unor evoluții predictibile,

decente, evoluții care au contribuit inclusiv la creșterea nivelului de trai și la înscrierea României pe un parcurs democratic ireversibil. Deci, experiențele României sunt sută la sută pozitive.

Ce va însemna însă deschiderea unui birou de legătură al NATO la Chișinău pentru Republica Moldova? Eu cred că se știu foarte puține lucruri despre ce înseamnă, în esență, acest birou de legătură. Și cred că aici trebuie comunicat mai bine, pentru că mie mi se pare că lucrurile nu sunt înțelese foarte clar.

Deci, în primul rând, aici este vorba despre un birou de legătură al NATO, o misiune diplomatică, sută la sută civilă, cu un număr foarte redus de diplomați care vor avea ca obiectiv să urmărească împreună cu autoritățile Republicii Moldova modul în care sunt implementate programele de cooperare pe care Republica Moldova și le-a selectat în cadrul programului de întărire a propriilor sale capacități militare, și care să gestioneze, împreună cu autoritățile din Republica Moldova, fondurile care sunt alocate de către statele membre NATO pentru aceste procese de reformă.

Reprezintă chestiunea aceasta o amenințare militară pentru Republica Moldova? Aduce acest birou de legătură vre o atingere statutului de neutralitate al Republicii Moldova? Înseamnă acest birou de legătură o provocare pentru Republica Moldova, inclusiv în ceea ce privește raportarea la regiune? Din punctul meu de vedere, răspunsul la toate întrebările acestea este unul clar. Dar nu-l voi pronunța, pentru că nu este rolul meu să mă pronunț pe lucrurile acestea.

Și astfel de birouri de legătură să știți că există și în alte state care, în mod direct, și-au asumat statute de neutralitate și au exprimat foarte clar faptul că nu

intenționează să adere la NATO. Dacă nu mă înșel, un astfel de birou de legătură este în Azerbaidjan, există chiar și la Moscova și nu cred că Federația Rusă va fi interesată să adere la NATO în următorii ani.

■ **Lina Grău:** Domnule ambasador, încercând să abordez un subiect pe care Dvs. nu ați vrut să-l abordați în spațiul public, voi încerca să-l reformulez. Are de câștigat sau de pierdut armata Republicii Moldova, militarii moldoveni, din participarea în misiunile internaționale pe care le organizează NATO în România sau în alte țări din Uniunea Europeană?

■ **Daniel Ioniță:** Sunt și aici două întrebări într-una singură. Și în primul rând aș începe cu o nuanță extrem, extrem de importantă. Exercițiile multinaționale organizate în România, dar și în alte state, se derulau sub egida NATO, nu erau exerciții militare ale NATO. Erau exerciții multinaționale. Deci, acesta este un prim aspect la care vreau să mă refer.

Și în esență ultimul exercițiu, Platinum Eagle 2016, exact în categoria aceasta intra. Era un exercițiu multinațional la care au participat împreună unele state membre NATO, dar și alte state partenere sau care nu sunt interesate să aibă niciun fel de relații cu organizația nord-atlantică, exercițiu care, în esență, avea ca obiectiv îmbunătățirea gradului de pregătire al militarilor care participă la aceste exerciții. Asta reprezintă o primă parte a răspunsului la întrebarea Dvs.

A doua parte vizează un aspect pe care eu mi l-am cules din declarațiile publice ale oficialilor Dvs.. Circa 80 la sută din necesarul de pregătire militară al ofițerilor, militarilor, soldaților Republicii Moldova este asigurat din participarea la aceste exerciții externe. Așadar, prin

participarea la exercițiile multinaționale, militarii Republicii Moldova pot să își asigure gradul necesar de pregătire militară și au șansa să interacționeze cu colegii lor din alte state. Și, mai mult, participarea aceasta răspunde și unor acorduri bilaterale sau multilaterale care au fost semnate de Republica Moldova cu România, dar și cu alte state.

Între România și Republica Moldova este un acord de cooperare militar, care a fost semnat în anul 2012. Acordul respectiv presupune o serie întregă de activități atât în Republica Moldova, cât și în România, activități care vizează în esență participarea comună la exerciții, instruire comună, schimburi de informații pe anumite domenii și așa mai departe. O interacțiune din care, cred eu, în primul rând, militarii din Republica Moldova ar fi avut de câștigat.

Să nu uităm totuși că România este stat-membru NATO și militarii români au și alte posibilități de participare și antrenament.

■ **Lina Grău:** În societatea din Republica Moldova există un grad foarte mare de decepție în ceea ce privește felul în care au valorificat autoritățile parcursul european, ideea de integrare europeană. Mai este vectorul european un vector fezabil, realist pentru Republica Moldova?

■ **Daniel Ioniță:** Dacă mă întrebați pe mine, eu cred că este singurul vector fezabil. Dacă îi întrebați pe cetățenii Republicii Moldova, s-ar putea să aveți răspunsuri nuanțate.

Însă, din punctul de vedere al României, perspectiva europeană este singura care poate să aducă bunăstare, poate să aducă stabilitate, poate să aducă prosperitate tuturor cetățenilor Republicii Moldova.

Această perspectivă este una care presupune eforturi, presupune angajament, presupune responsabilitate, presupune parcurgerea unor reforme dureroase, dar necesare pentru a îmbunătăți modul în care nu numai sunt gândite politici, nu numai modul în care sunt redactate proiectele de legi, ci și modul în care acele legi sunt cu adevărat implementate.

Pentru că de multe ori, indiferent cu cine discutați, – și am avut recent plăcerea să interacționez cu reprezentanți ai unor partide politice neparlamentare – veți vedea că este relativ ușor să critici ceea ce se întâmplă rău în Republica Moldova, însă este, poate, mult mai dificil să-ți asumi și niște responsabilități pentru a îndrepta în bine lucrurile.

Eu cred că prin modelele pe care Uniunea Europeană le promovează, prin exemplele deosebit de pozitive pe care statele, unele dintre ele care s-au integrat recent în Uniunea Europeană, le au, toate acestea pot să contribuie la promovarea unui mesaj pro-european clar care – și aici reprezintă principala provocare – trebuie să ajungă la urechile cetățenilor și, mai mult, să fie înțelese, să fie internalizat de cetățeni. Pentru că în multe situații acest mesaj a fost ușor decredibilizat de o performanță nu tocmai pe măsura așteptărilor din partea unor guvernanți.

Și, evident, în această situație operezi, ca în sport, cu un handicap pe care pe de o parte trebuie să-l cunoști, iar pe de altă parte trebuie să-ți asumi și să încerci să-l depășești. Deci, dacă mă întrebați pe mine, da – aceasta este singura perspectivă care poate să asigure un viitor bun, un viitor strălucit pentru cetățenii Republicii Moldova.

Ivan Gnatișin: Ucraina este un bun vecin și prieten al Republicii Moldova

Pe data de 10 martie s-au împlinit 25 de ani din momentul stabilirii relațiilor diplomatice dintre Republica Moldova și Ucraina. În context, într-un mesaj adresat omologului său ucrainean, ministrul de externe de la Chișinău, Andrei Galbur, a constatat caracterul intens și constructiv al dialogului politic moldo-ucrainean, care aduce o contribuție valoroasă la consolidarea relațiilor de prietenie, bună vecinătate și cooperare reciproc avantajoasă.

Galbur a menționat și cooperarea activă a statelor noastre în vederea realizării obiectivului comun de integrare europeană, inclusiv pe fundalul noilor provocări și pericole la adresa securității regionale.

În acest context, a fost menționată poziția fermă a Republicii Moldova și Ucrainei privind reglementarea conflictelor existente pe teritoriile ambelor state prin metodele politico-diplomatice și în baza respectării suveranității și integrității teritoriale ale celor două țări.

La rândul său, ministrul de Externe al Ucrainei, Pavlo Klimkin, a subliniat că Ucraina tinde spre intensificarea relațiilor de prietenie și bună vecinătate cu Republica Moldova, inclusiv în contextul promovării, de

către cele două țări, a vectorului de integrare europeană.

De asemenea, în contextul aniversării, au fost realizate schimburi de mesaje de felicitare între Prim-miniștrii celor două state.

Ambasadorul Ucrainei la Chișinău, Ivan Gnatișin, a declarat în interviul pe care ni l-a acordat în exclusivitate că țara sa rămâne un bun vecin pentru Republica Moldova, un mediator imparțial în reglementarea transnistreană și un adept fidel al ideii de integrare europeană.

■ **Lina Grău:** Republica Moldova are doar doi vecini – România și Ucraina. Cu ambii a avut și perioade bune, și unele mai puțin bune. Cum arată relațiile moldo-ucrainene în acest moment?

■ **Ivan Gnațișin:** Să lăsăm trecutul istoricilor și să vorbim despre realitățile zilei de azi.

Relațiile ucraïno-moldovenești sunt caracterizate ca fiind de prietenie și de bună vecinătate. Și nu este doar o frază patetică, ci o realitate.

Avem un dialog politic activ – în 2016 au avut loc peste 10 întâlniri la nivel înalt.

Și cooperarea comercial-economică se dezvoltă intens – volumul total al comerțului cu mărfuri și servicii între Ucraina și Moldova a crescut cu 23 la sută în comparație cu 2015 și a constituit 785,2 milioane dolari.

Acest an a început printr-o vizită a primului ministru a Republicii Moldova, Pavel Filip, în Ucraina. A fost semnată Foaia de parcurs pentru dezvoltarea cooperării bilaterale în 2017, care prevede desfășurarea unui șir de evenimente. Ca să numesc doar câteva, voi menționa soluționarea definitivă a unor chestiuni problematice care sunt pe agenda bilaterală deja de mulți ani; desfășurarea următoarei ședințe a Comisiei mixte interguvernamentale pe chestiuni de cooperare comercial-economică; dar și încheierea procesului de demarcare a frontierei de stat, organizarea controlului comun în punctele de trecere a frontierei ucraïno-moldovenești și altele.

■ **Lina Grău:** În ce măsură contextul actual geopolitic influențează relațiile bilaterale dintre Republica Moldova și Ucraina?

■ **Ivan Gnațișin:** Indiscutabil, tensiunea geopolitică generală și agresiunea rusească împotriva

Ucrainei s-au reflectat asupra relațiilor ucraïno-moldovenești, în special asupra componentei economice a acestora.

Lumea întreagă este martoră în prezent la examinarea la Haga a plângerii Ucrainei împotriva Federației Ruse, depuse la Curtea de Justiție Internațională a ONU cu solicitarea de a înceta violarea continuă de către Federația Rusă a Convenției internaționale de luptă împotriva finanțării terorismului și a Convenției internaționale privind lichidarea tuturor formelor de discriminare rasială, precum și compensarea pagubelor.

În luna decembrie a anului trecut Adunarea generală a ONU, în rezoluția sa „Situția cu privire la drepturile omului în Republica Autonomă Crimeea și în orașul Sevastopol (Ucraina)”, co-autor al căreia este și Republica Moldova, a fixat și a condamnat încălcările sistemice ale drepturilor omului, comise de trupele rusești de ocupație.

De la începutul acestui an trupele pro-ruse din Donbas au mărit considerabil intensitatea bombardamentelor cu tehnică grea, care, în conformitate cu acordurile de la Minsk, ar fi trebuit să fie retrase. În fiecare zi în comunicatele de la locul luptelor sunt anunțate date cu privire la militari și civili ucraïneni morți sau răniți. Sunt bombardate cartiere civile, este distrusă metodic și cu premeditare infrastructura regiunii. În doar trei zile în luna ianuarie a acestui an asupra localității Andreevka au fost lansate din partea trupelor separatiste 345 de tone de muniții – ceea ce înseamnă opt vagoane marfare de tren. A fost perturbată alimentarea orașului cu căldură, apă și electricitate. Autoritățile ucraïnene lucrează intens

pentru a nu admite acolo o catastrofă umanitară.

Recunoașterea documentelor unor zone separate din regiunea Donețk și Luhansk, introducerea circulației rublei rusești în aceste zone, precum și confiscarea averii întreprinderilor ucraïnene private și de stat, cu acoperirea argumentului „considerentelor umanitare” – sunt dovezi în plus de ocupare a teritoriului ucraïnean.

Aceași sursă și cauză ale originii conflictelor transnistrean și ale celui ruso-ucraïnean determină și o cooperare în căutarea abordărilor pentru reglementarea acestora.

Iată de ce contextul geopolitic ne cere să ne unim forțele, cere elaborarea unor instrumente eficiente de rezistență și ...de supraviețuire.

Cel puțin e bine că în acest război hibrid Ucraina a devenit platformă de confruntare a două lumi, și nu poligon, ca în Siria.

■ **Lina Grău:** Din punctul Dvs. de vedere, este deschiderea oficiului NATO la Chișinău o provocare și o amenințare în raport cu neutralitatea Republicii Moldova?

■ **Ivan Gnațișin:** Eu nu văd aici niciun fel de provocări. În Ucraina oficiul de legătură NATO a fost deschis încă în 1999. El a permis implementarea mai eficientă a programelor de asistență oferite de NATO țării noastre, inclusiv în perioada în care la noi erau proclamate principiile de „neutralitate și neapartenență de blocuri militare”, principii care însă nu au fost de natură să asigure securitatea Ucrainei, în pofida angajamentelor participanților Memorandumului de la Budapesta.

Ce amenințare poate aduce o reprezentanță diplomatică?

O provocare și a amenințare reală, așa cum a arătat experiența tristă a țării noastre, este prezența pe teritoriul statului a trupelor străine.

Așa cum arată experiența internațională, în prezent NATO este cel mai sigur garant al securității membrilor săi.

■ **Lina Grău:** Care a fost și este viziunea și interesul Ucrainei pe marginea reglementării transnistrene până și după 2014? Este în acest caz federalizarea o soluție sau o problemă? Poate Republica Moldova miza pe susținerea Ucrainei?

■ **Ivan Gnațișin:** Ucraina are un singur interes, destul de practic, pe această direcție – o Moldovă pașnică, unitară, prosperă și dezvoltată economic, care să fie un vecin stabil. Acestui scop îi este consacrată și politica noastră atât în relațiile bilaterale, cât și în reglementarea transnistreană.

Poziția Ucrainei rămâne neschimbată – soluționarea conflictului transnistrean cu respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova în limitele frontierelor sale recunoscute internațional.

În pofida agresiunii externe și ocupării unei părți a teritoriului său, partea ucraineană rămâne un mediator imparțial și consecvent în negocierile privind reglementarea transnistreană.

Noi privim federalizarea care se încearcă să fie impusă din afară după modelul anului 2003 ca fiind nu o soluție pentru problema transnistreană, ci din contra – ca o agravare a acesteia.

Ucraina susține politica „pașilor mici” și este solidară cu partea moldovenească în ceea ce privește necesitatea trecerii cât mai rapide la chestiunile politice de pe agenda de negocieri, lucru pentru care a și fost creat formatul 5+2.

Ucraina susține de asemenea solicitările legitime ale Republicii Moldova referitoare la necesitatea de a ține cont de înțelegerile convenite anterior, în particular de necesitatea respectării deciziilor summitului OSCE de la Istanbul din 1999 cu privire la retragerea trupelor, armamentului și munițiilor rusești de pe teritoriul Republicii Moldova.

■ **Lina Grău:** Este Ucraina interesată să livreze curent electric Republicii Moldova? Iar, pe de altă parte, sunt aceste livrări importante pentru Republica Moldova din punctul de vedere al diversificării surselor de energie?

■ **Ivan Gnațișin:** Până în anul 2014 Ucraina era unul dintre principalii furnizori de curent electric în Republica Moldova și acum este gata din nou să revină pe piața energetică moldovenească.

Sunt sigur că diversificarea livrărilor de energie corespunde de asemenea și intereselor Republicii Moldova.

■ **Lina Grău:** În ultimul timp se discută foarte mult despre intenția Ucrainei de a construi mai multe hidrocentrale în partea superioară a Nistrului, ceea ce ar putea avea un impact negativ asupra ecologiei Nistrului și, respectiv, alimentării cu apă a mai multor localități a Republicii Moldova.

■ **Ivan Gnațișin:** Acest subiect este excesiv politizat.

În ceea ce privește construirea noilor centrale hidroelectrice – este vorba despre o perspectivă destul de îndepărtată. În timpul recente vizite a primului ministru al Republicii Moldova, Pavel Filip, în Ucraina, premierul ucrainean, Vladimir Groisman, a reconfirmat ferm caracterul transparent al adoptării deciziei respective, care va fi examinată doar în baza studierii în comun a posibilului impact al acestui proiect.

Proiectarea și lucrările de construcție de bază pentru ridicarea nodului hidraulic complex de pe Nistru s-a făcut încă pe vremea URSS-ului. Instalând încă trei agregate la Centrala hidroelectrică cu acumulare, noi vom putea asigura cu energie electrică de calitate, stabilă, nu doar Ucraina, ci și Republica Moldova.

În plus, cascada de lacuri de acumulare a nodului hidraulic de pe Nistru va permite să fie stabilizat regimul râului Nistru, să fie folosite uniforme rezervele de apă pentru necesitățile populației din regiunile limitrofe ale Ucrainei și Moldovei. Astfel, potrivit datelor „Ucrghidroenergo”, pe fundalul scăderii generale a nivelului de precipitații în bazinul râului Nistru, în perioadele cele mai secetoase Centrala hidrologică cu acumulare de pe Nistru, la rugămintea companiei „Apele Moldovei”, a majorat volumele deversate din lacul de acumulare cu scopul alimentării normale cu apă a populației Moldovei.

■ **Lina Grău:** În contextul declarațiilor făcute de Igor Dodon pe marginea Crimeii, în campania electorală, dar și după, este sau nu acesta un factor de amenințare la adresa relațiilor bilaterale? Va fi acesta invitat într-o vizită la Kiev?

■ **Ivan Gnatișin:** Noi respectăm alegerea poporului Republicii Moldova, care l-a ales pe dl Dodon în funcția de președinte.

Acum câteva luni am dat o apreciere declarațiilor cu privire la statutul Crimeii ocupate de Rusia. Poziția noastră nu s-a schimbat – noi cerem respectarea suveranității și integrității teritoriale a statului nostru.

Din câte știu eu, o vizită în Ucraina a președintelui Republicii Moldova, Igor Dodon, deocamdată nu se planifică.

■ **Lina Grău:** În contextul evoluțiilor din zonă, rămâne integrarea europeană un vector viabil pentru dezvoltarea regiunii noastre?

■ **Ivan Gnatișin:** Integrarea europeană este alegerea fundamentală a poporului ucrainean, pentru care au fost aduse și sacrificii, este ideea națională a Ucrainei. Poporul nostru a meritat condiții mai bune de viață. Și poporul Ucrainei, și poporul Republicii Moldova știe cât de liber, cu câtă demnitate și în ce condiții bune trăiesc și lucrează oamenii în țările Uniunii Europene.

În context regional, integrarea europeană este baza pentru o interacțiune strânsă pentru fortificarea democrației și instituțiilor societății civile, pentru realizarea reformelor interne sistemice, pentru o luptă eficientă împotriva corupției. Realizarea multor proiecte ucraino-moldovenești de infrastructură și de alt gen va depinde de finanțarea, inclusiv din fondurile UE, care este în legătură directă cu implementarea Acordurilor de Asociere dintre țările noastre și UE.

Mihai Popșoi: Declarațiile președintelui Dodon creează o atmosferă mai puțin plăcută în relațiile diplomatice cu vecinii

Expertul de politică externă Mihai Popșoi, doctorand în științe politice la Universitatea din Milano și membru al Asociației pentru Politică Externă, spune că provocarea cea mai mare în relațiile cu Kievul și Bucureștiul vine de fapt din zona politicii interne de la Chișinău, iar o creștere a ponderii Partidului Socialiștilor a lui Igor Dodon va duce inevitabil la noi tensiuni în relațiile cu vecinii, relații destul de bune pe moment.

■ **Lina Grău:** Cum vi se par în acest moment relațiile pe care Republica Moldova le are cu cei doi vecini ai săi – România și Ucraina?

■ **Mihai Popșoi:** O privire de ansamblu ne-ar duce cu gândul la faptul că relația dintre Republica Moldova și România, pe de o parte, și Ucraina, pe de altă parte, este una bună. Guvernele din aceste trei țări au pe undeva viziuni similare în ceea ce privește relațiile cu UE, cu spațiul euroatlantic.

Dar, dacă e să privim mai adânc, în contextul politicii interne la București, Kiev și Chișinău, lucrurile se complică.

Dacă e să privim coaliția majoritară de la Chișinău, relațiile cu Bucureștiul au fost în mare parte bazate pe considerente materialiste. Partea de apartenență la spațiul valoric românesc este trecută pe planul doi de Partidul Democrat, Partidul Liberal nu reușește să-și impună propria viziune și ideile lor unioniste în cadrul guvernării.

În același timp, opoziția de dreapta este pusă într-o situație foarte complicată. Aceasta a sperat că România va avea o poziție mai tranșantă, o poziție mai chibzuită, dar România a ales să ofere acea linie de susținere financiară Guvernului de la Chișinău, din considerente în mare parte geopolitice, ceea ce a perpetuat acest Guvern. Iar în prezent noi vedem încercările Guvernului actual de a se menține inclusiv după alegerile din 2018, prin schimbarea sistemului electoral. Deci, România a avut și continuă să aibă un rol foarte important din perspectiva politicii interne de la Chișinău.

În ceea ce privește relațiile cu Kievul, acestea sunt la fel de complicate și au fost întotdeauna complicate, atât din cauza problemei transnistrene, cât și în contextul mai recent al problemelor din Crimeea și Donbas. Și ajungem într-o situație un pic ciudată în care politicienii ucraineni fac apel la susținere și solidaritate la politicienii

de la Chișinău, iar aceștia se fac că nu aud pentru a nu antagoniza Rusia.

Vedem că poziția Guvernului de la Chișinău este una foarte atentă, acesta încearcă „să împace și capra și varza”, fiind pro-europeni, dar în același timp tatonând terenul în relația cu Federația Rusă. De aceea cred că și recenta vizită la Chișinău și declarațiile făcute de vicepreședintele Comisiei de politică externă din Rada de la Kiev, care încuraja direct Guvernul de la Chișinău să impună un control mai strict la frontiera moldo-ucraineană pe segmentul transnistrean, au cam rămas fără reacții.

Sigur, recent a avut loc vizita lui Pavel Filip la Kiev, unde s-a discutat despre acele puncte comune de trecere a frontierei. Dar de la discuții la fapte se trece destul de greu.

■ **Lina Grău:** Această „bicefalie” care există acum în cadrul puterii de la Chișinău, în ce măsură influențează ea relația cu România, pe de o parte, și relația cu Ucraina, de partea cealaltă? Igor Dodon declara în campania electorală, dar și după, că Crimeea este de jure a Ucrainei, dar de facto a Rusiei. Pe de altă parte, a atacat și România, și curentul unionist. Adică, a aruncat săgeți în toate direcțiile. Cum influențează acest aspect relația bilaterală cu cei doi vecini?

■ **Mihai Popșoi:** În cadrul campaniei electorale într-adevăr poziția candidatului Dodon a fost una destul de dură, destul de neprietenoasă față de cei doi vecini ai Republicii Moldova. Însă în urma celor trei luni care au trecut de la momentul inaugurării sale, devine din ce în ce mai clar că acele poziții dure ale lui Dodon în campanie nu au fost menite decât să consolideze electoratul său, iar acțiunile sale de

după intrarea în funcție ne duc cu gândul la faptul că el va încerca mai degrabă să nu antagonizeze lucrurile. Dar nici nu are mecanisme directe pentru a face acest lucru, chiar dacă și-ar dori. Prerogativele sale sunt foarte limitate.

Acele declarații belicoase ale lui pot fi uneori interpretate ca fiind chiar în avantajul puterii de la Chișinău și în primul rând a lui Vlad Plahotniuc, pentru că le permite democraților să se poziționeze ca unicii apărători ai vectorului european, ca unicii apărători ai bunelor relații cu România și Ucraina. Pare să nu fie nimic altceva decât binecunoscuta tactică „a polițistului bun și a polițistului rău” care a fost deja deconspirată și unicul lucru pe care îl poate face Kievul și Chișinăul este să ignore aceste declarații belicoase ale președintelui Dodon, ceea ce ei de fapt și fac.

Deși, trebuie să recunoaștem, pe undeva aceste declarații creează o atmosferă mai puțin plăcută în relațiile diplomatice dintre statele noastre. Însă acum impact direct acestea nu pot avea. Acest lucru s-ar putea schimba odată cu o posibilă victorie a lui Igor Dodon la alegerile parlamentare din 2018, când retorica lui va putea fi implementată în politici publice, ceea ce va avea un impact foarte serios pentru Republica Moldova.

■ **Lina Grău:** Igor Dodon este un oaspete foarte frecvent la Moscova. Credeți că poate miza pe aceeași frecvență a vizitelor, oficiale sau de lucru, la Kiev și București?

■ **Mihai Popșoi:** Răspunsul la această întrebare va deveni evident săptămâna aceasta, când Dodon revine la Moscova, deși a promis că după cele două vizite inițiale la Moscova și

Bruxelles va merge la București sau Kiev. Dar uitate că nu o face. Și este de înțeles de ce nu o face – pentru că nu este binevenit nici la București, nici la Kiev, în urma declarațiilor pe care le-a făcut. Ei bine, la Moscova este binevenit, din motive lesne de înțeles.

■ **Lina Grău:** Rusia nu este vecin direct cu Republica Moldova, totuși, este foarte prezentă în spațiul mediatic, în spațiul public, are reprezentanții săi direcți sau indirecti la nivelul clasei politice, a societății civile. Cum vedeți Dvs. această prezență în contextul situației geopolitice? Și cum vi s-a părut recentul incident diplomatic, în care ambasadorul rus a fost chemat la premierul Filip și i s-a comunicat revolta Chișinăului în legătură cu tratamentul calificat drept abuziv al unor funcționari moldoveni în Rusia?

■ **Mihai Popșoi:** Într-adevăr, Rusia, deși nu este un vecin direct, este probabil cea mai influentă forță care influențează politica internă și externă a Republicii Moldova. Ne place sau nu ne place acest lucru, dar este o realitate.

Cât privește incidentul diplomatic recent, nu este deocamdată clar care este esența problemei. Din versiunile care s-au vehiculat este curioasă cea în care Rusia a încercat să facă în așa fel încât Plahotniuc să fie monitorizat de Interpol. Deci, Rusia este în poziția de a crea premise pentru ca oligarhul Plahotniuc să fie investigat, supravegheat de Interpol. Iar premierul Filip merge și se plânge corpului diplomatic occidental – ambasadorilor UE și celui american – solicitând direct susținere și protejarea oligarhului Plahotniuc.

Este o situație dificilă pentru diplomații occidentali, pentru că îi pune într-o

situație complicată, având în vedere personalitatea domnului Plahotniuc și ratingul acestuia în Republica Moldova.

Rămâne de văzut cât de veridice sunt aceste informații precum că Rusia își dorește ca Plahotniuc să fie supravegheat de Interpol. Acele explicații oferite de Guvern, precum că aceasta ar fi o reacție la investigațiile pornite de organele de drept din Republica Moldova în contextul spălării celor 20 miliarde dolari prin băncile de la Chișinău, mi se par puțin plauzibile.

Dar cert este faptul că Rusia a influențat și în trecut procesele politice din Republica Moldova, va încerca să le influențeze și în continuare și deja depinde de perspicacitatea politicianilor de la Chișinău, de capacitatea acestora de a dejuca aceste planuri ale Rusiei pentru a-și promova propriul interes – al partidelor din Republica Moldova și al cetățenilor care susțin aceste partide.

■ **Lina Grău:** Vroiam să abordăm și aspectul energetic în relațiile cu vecinii. Teoretic, Republica Moldova ar avea un interes fundamental în a-și diversifica sursele de livrare a gazelor, care vin acum din Federația Rusă, și de energie electrică, care vine din Transnistria, unde aceasta se produce din gazele primite tot din Federația Rusă. Gaze pe care, de altfel, Transnistria nu le achită și care devin datorii tot ale Republicii Moldova. Deci, Moldova ar avea interesul vital să-și diversifice sursele de energie. Dar vedem că din România în acest moment gaze vin foarte puține, nu prea sunt evoluții în ceea ce privește continuarea gazoductului de la Ungheni la Chișinău, iar curentul electric este cumpărat din Transnistria

și nu din Ucraina. Ce se întâmplă de fapt pe acest segment?

■ **Mihai Popșoi:** Aveți dreptate, este o situație foarte alogică. În special dacă ne referim la partidele așa-zis stataliste – și aici mă refer în special la centru-stânga. Partidul Socialiștilor, dar și Partidul Democrat sunt mari apărători ai identității moldovenești, ai suveranității Republicii Moldova. Dar uitate că în cazul când vine vorba despre securitatea energetică a statului aceștia ignoră imperativele de diversificare a surselor de alimentare atât cu gaze naturale, cât și cu energie electrică, ceea ce subminează suveranitatea Republicii Moldova. Pentru că atâta timp cât ești dependent de un singur furnizor, ești foarte vulnerabil.

În cazul semnării anul trecut a contractului de livrare a energiei electrice cu Cuciurganul, a fost o mișcare neplăcută pentru partenerii noștri din Ucraina care, după o perioadă de instabilitate, la momentul semnării contractului erau dispuși să vândă electricitate Republicii Moldova la un preț care ar fi fost mai convenabil consumatorilor din Republica Moldova. Însă Chișinăul a ales să cumpere energie electrică din Transnistria.

Aici desigur explicația este pe cât de simplă, pe atât de dureroasă pentru cetățenii Republicii Moldova, pentru că ei sunt puși în situația de a subsidia regimul separatist – achitând factura la curentul electric în fiecare lună inevitabil susțin regimul separatist de la Tiraspol, în detrimentul partenerilor noștri din Ucraina.

Cunoaștem acel intermediar, EnergoCapital, de pe urma căruia se spune că ar avea de beneficiat

atât conducerea de la Tiraspol, cât și conducerea de la Chișinău. Profitul acestui intermediar pleacă imediat în off-shore-uri. Iar cetățenii Moldovei rămân cu factura și cu relații mai puțin prietenoase cu Kievul.

În ceea ce privește furnizarea de gaze din România, situația este la fel de complicată. Chișinăul nu a fost suficient de insistent și nu a investit suficient pentru a construi acel gazoduct. Nici partea românească nu și-a dat suficient silința pentru a transforma acest proiect în unul cu adevărat viabil.

Dar trebuie să înțelegem că și factorul rusesc aici este important. Pentru că dacă Republica Moldova va beneficia de gaze din România, fie ca acestea vor veni din Europa continentală, fie că va fi gaz lichefiat venit pe mare, aceasta va fi o pierdere de influență din partea Rusiei. Rusia se opune foarte mult acestui proces de diversificare a aprovizionării cu gaze a Republicii Moldova. Și chiar dacă am admite că România și-ar dori să investească și să ne susțină, lipsa de inițiativă a Chișinăului, datorată presiunilor venite de la Moscova, face ca acest proces să fie unul anevoios, unul care în termen scurt și mediu nu va avea succes.

■ **Lina Grău:** În contextul actual, cum credeți, vectorul european mai este unul valabil pentru Republica Moldova?

■ **Mihai Popșoi:** Vectorul de integrare europeană este unicul vector viabil pentru Republica Moldova, în special în contextul poziționării pro-europene a Ucrainei.

O eventuală re-orientare către Rusia, către spațiul eurasiatic a Republicii Moldova va fi evident în detrimentul

cetățenilor țării atât sub aspect economic, cât și sub aspect politic.

Dar cel mai important este că sub aspect economic, dacă e să ne uităm pe cifre, piața europeană este incomparabilă atât ca volum, cât și ca putere de cumpărare, dar mai cu seamă când vine vorba despre standarde de calitate. Pe unde mai pui și că istoria relațiilor noastre cu piața eurasiatică, în special cu Federația Rusă, este una foarte neplăcută – embargouri, presiuni la adresa migranților noștri din Federația Rusă... Această instabilitate, această influență a politicului asupra relațiilor economice ne duce cu gândul la faptul

că această alternativă pro-rusă este din start în detrimentul cetățenilor Republicii Moldova.

Din păcate, o parte din partide și din politicieni, văzând datele din sondaje care arată că susținerea pentru integrarea europeană scade, se decepționează și puterea cu care promovează integrarea europeană și devotamentul pentru această cauză sunt mai reduse. Pe când eu le-aș sugera ca, dimpotrivă, să-și depună toată străduința și efortul pentru a contribui la revenirea la acel nivel de susținere pentru vectorul de integrare europeană care a fost odinioară – mai sus de 70 la sută în 2007-2008.

Acea scădere a susținerii pentru vectorul european are motive obiective: acele alianțe care s-au numit explicit „alianțe pentru integrare europeană” au eșuat în lupta cu corupția, au eșuat în ridicarea nivelului de trai în Republica Moldova. Și este firesc ca susținerea pentru vectorul european să scadă. Dar trebuie să înțelegem foarte clar că această susținere a scăzut nu din cauza Uniunii Europene, ci a scăzut din cauza asocierii involuntare a UE cu lipsa de viziune și proasta guvernare din Republica Moldova.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europenizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.